



'De productie van de grasklavermengsels bleek aanzienlijk hoger dan die van alleen gras.'

Beweiden van rode klaver kan... met enige aanpassing

Veel biologische boeren hebben een haatliefde verhouding met klaver. Klaver moet voor een redelijke graslandproductie, maar het is ook snel te veel voor hun gevoel. Maar wat is te veel? Daalt de productie echt bij hoge klaveraandelen? Zijn er trucs om grasklavermengsels in balans te houden? Wat valt er te leren van een vergelijking tussen verschillende gras-rode klavermengsels.

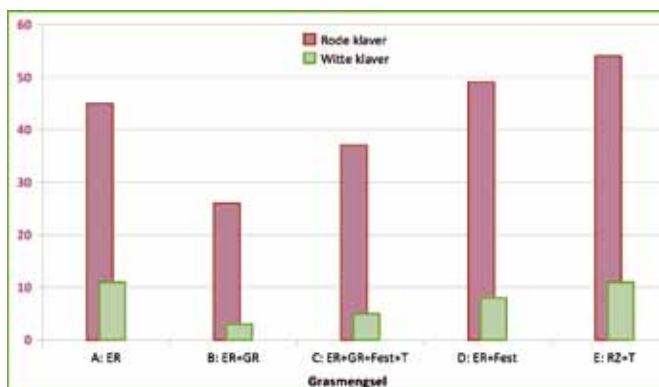
TEKST JAN DE WIT & PETRA RIETBERG

FOTO JAN DE WIT

NIET
SNEL
TE
VEEL

Het gevoel van een 'tegenvallende productie' kan veroorzaakt worden door het lagere droge stofgehalte van klaver en de hoog opgaande groeiwijze van rode klaver. Daardoor verwacht een veehouder in het veld vaak een hoge opbrengst, maar valt de hoeveelheid in de kuil toch tegen: het klaverrijke gras slinkt hard bij het voordrogen. En deze laatste teleurstelling blijft vaak hangen, zonder dat sprake is van een eerlijke vergelijking van de producties van klaverrijk en klaverarmer grasland. Reden genoeg om eens een goede vergelijking aan te leggen en gemeten waarden te laten spreken.

In het project Klaverklimaat is gangbaar grasland, maximaal bemest met drijfmest en kunstmest, vergeleken met gras-rode klavermengsels met alleen drijfmest. De productie van de grasklavermengsels bleek aanzienlijk hoger dan van het pure gras (+18% ds-opbrengst, +12% VEM-opbrengst en +27% DVE-opbrengst), ondanks het achterwege laten van kunstmest! Voor de biologische landbouw zijn de verschillen tussen de vijf grasklavermengsels interes-

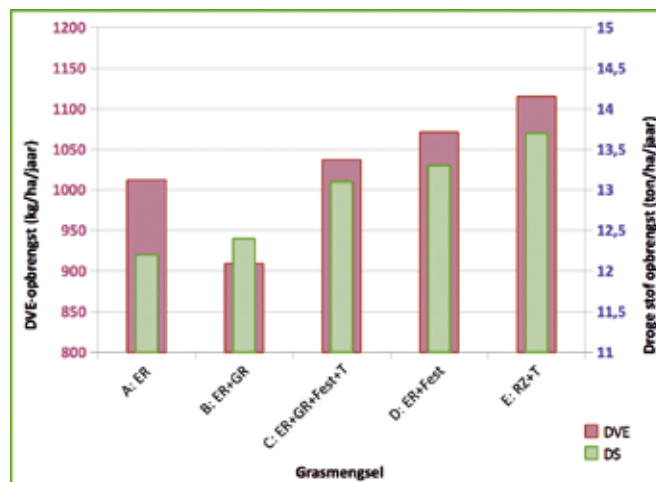


ER= Engels raaigras; GR= Gekruist raaigras; Fest= Festulolium; T=Timothee; RZ=rietzwenkgras

Figuur 1 (links): Klaveraandelen per mengsel.*

Figuur 2 (rechts): Productieverschillen verschillende mengsels.*

*Gemiddelde waarden 2013 en 2014 van zand en klei



sant. Allen waren begin september 2011 ingezaaid met 7 kg rode klaver en 3 kg witte klaver per hectare, met daarnaast verschillende grasmengsels, in herhalingen op zowel zand als klei. De klaveraandelen per mengsel verschilden aanzienlijk (figuur 1). Mengsels met gekruist raaigras gaven een duidelijk lager klaveraandeel, waarschijnlijk door de hoge groeivorm en het productievermogen van gekruist raaigras. Op de kleilocatie was de rode klaver zelfs grotendeels verdwenen door de zeer zware snedes die van mengsel B, met het meeste gekruist raaigras, zijn geoogst in het eerste seizoen (tot >6 ton ds per snede). Mengsel E gaf juist een hoog klaveraandeel, ook op zand. Mogelijk komt dit door de altijd trage start van rietzwenk in combinatie met het volledig verdwijnen van timothee (in alle veldjes) in het eerste groeiseizoen. Met de grassoort valt het klaveraandeel dus te sturen. Minder klaver zaaien helpt ook, maar daar zit een ondergrens aan: bij minder dan 4-5 kg rode klaver/ha wordt de verdeling over het perceel meestal te ongelijkmatig.

Ook de productieverschillen tussen de verschillende mengsels (figuur 2) zijn heel interessant. Daaruit blijkt namelijk dat de eiwitproductie gelijk opgaat met het klaveraandeel. Aangezien vooral de DVE-productie belangrijk is voor een redelijke melkproductie per koe zonder veel aangekochte eiwitrijke brok, heb je dus niet snel teveel klaver. Energie om een eventueel overschot aan eiwit te benutten kun je gemakkelijker en goedkoper zelf verbouwen of aankopen (in vorm van graan of maïs). Ook de droge stof opbrengst stijgt bij een stijgend klaveraandeel, maar deze relatie is minder duidelijk: de veldjes met mengsel A bleven achter door het hogere aandeel Engels raaigras en witte klaver, beide goed voer maar minder productief.

Voor de praktijk:

- Grasmengsels met veel rietzwenk of Festulolium (die een hoge productiecapaciteit hebben en tegelijk voldoende ruimte laten voor rode klaver) geven de hoogste productie.
- De zwaarte van de (maai)snedes is belangrijk om een grasklavermengsel in evenwicht te houden. Een goede landbouwpraktijk (2,5 tot 4 ton ds per ha) is

een prima streeftraject waarmee de rode klaver ook in 4e jaar nog voldoende aanwezig kan zijn.

- Bij (veel) zwaardere snedes kan de laagste groeivorm het loodje leggen (dat kan of gras of klaver zijn, afhankelijk van het mengsel).
- Bij constant lichte snedes raakt de rode klaver snel uitgeput en zal gras en/of witte klaver gaan overheersen.

Overigens, een succesvolle gras-rode klaverteelt is zeer eenvoudig als een aantal vuistregels worden gevolgd, de meeste daarvan komen neer op een goede landbouwpraktijk (zie www.klaverklimaat.nl). ■

Jan de Wit en Petra Rietberg zijn onderzoekers bij het Louis Bolk Instituut www.klaverklimaat.nl.

KLAVER EN BEWEIDING

Rode klaver is minder geschikt voor percelen die hoofdzakelijk beweid worden omdat de rode klaverplanten uitgeput raken indien ze te snel achtereen worden begraasd. Maar het kan wel, als het begrazingssysteem lijkt op maaien (dus rantsoen- of stripgrazen bij circa 2 ton ds per ha) afgewisseld met echte maaisneden waarbij rode klaver juist tot bloei komt, en er nooit langer dan 3-4 dagen achtereen beweiden. Vanwege deze beperkingen staat in weidepercelen vooral witte klaver. Voor weidepercelen waarbij het aandeel witte klaver te hoog is geworden (met als gevolg een te hoog melkureumgehalte), leveren de vergelijkingen van Klaverklimaat ook nog een tip op: gekruist raaigras doorzaaien kan het klaveraandeel fors verlagen. In de zeer open zodes van mengsel E nam het rode klaveraandeel in het 3e jaar met 16% af, omdat gekruist raaigras vanuit naastgelegen veldjes zich spontaan uitgezaaid had. En in het mengsel B (met veel gekruist raaigras) kon de witte klaver zich niet uitbreiden, zelfs niet op de klei-locatie waar het lage klaveraandeel van dit mengsel soms tot zeer lage eiwitgehalten leidde (tot <110 g RE per kg ds in eerste en tweede snede 2013) en dus de productie beperkte. Bovendien, gras doorzaaien in een open klaverzode is heel eenvoudig (in maart, als klaver nog nauwelijks groeit), in tegenstelling tot klaver doorzaaien in gras, wat ook bij de deelnemers aan Klaverklimaat de belangrijkste oorzaak was voor teleurstellingen.

Of hoger groeiende tetraploide rassen Engels raaigras een vergelijkbaar klaveronderdrukkend effect hebben als gekruist raaigras, is twijfelachtig. In proeven bij Wiel Ruijpers (Limburg) in 2001 en 2002 bleek het klaveraandeel alleen in de 1e snede duidelijk lager ten opzichte van lager groeiende diploïdes. Eerdere ervaringen leren dat een hogere stopplengte en zwaardere snedes kunnen helpen het aandeel witte klaver te beheersen, maar dat het effect beperkt is (zie 'Handboek Grasklaver' op www.louisbolk.nl). En minder witte klaver zaaien dan de aanbevolen 3-4kg per hectare heeft al helemaal weinig effect, want als de omstandigheden goed zijn breidt witte klaver zich dan juist snel uit. Dus in extreme situaties (weidepercelen waar altijd te veel klaver staat, veelal door een hoge pH) kunnen misschien beter weideklavers worden gezaaid in plaats van de gebruikelijke cultuurklavers. Deze hebben een lagere groeivorm en zijn minder dominant.